

5769

	TASTE OF	
	LIMMUD	

*Tora is de ziel in het lichaam van de joodse gemeenschap;
iedereen die kennis wil nemen van Tora
is welkom met ons te leren.*

Sjabbat 16 mei 2009 / 22 i'jar 5769
Sidra Behar-Bechoekotaj, Wajikra [Leviticus] 25:1-27:34
(Tanach blz. 250-260)
Haftara: Micha 3:5-4:5
(Tanach blz. 1187-1188)

Vertaling: Frits Pront
Voor het origineel zie
www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5768/Behar

BEHAR

Behar gaat over de wetten van de Sjemita (het Sjabbatjaar) en de jubeljaren.

Behar - Joel Zeff

Joel Zeff is hoofd van Yeshivat HaMivtar-Torat Yosef in Efrat, Israël. Hij kreeg zijn semicha (rabbinaal bevoegdheid) van de Yeshiva Universiteit te New York. Zijn werk is gewijd aan het zorgen voor een volgende generatie Joodse leiders die stevig verankerd is in een ruimdenkend orthodoxie.

De laatste jaren neemt de interesse in de Islam in steeds verder toe. In verband hiermee trekt een financieel aspect van de weer oplevende Islam de aandacht.

De kredietcrisis, die momenteel zoveel verwoesting aanricht in de wereldeconomie, heeft één banksector gespaard. De Internationale Investering Bank verkondigde onlangs: "het is inderdaad zo dat Islamitisch bankieren niet alleen in verschillende landen een hoofdactiviteit is geworden, maar in de hele wereld een explosief groeiende industrie. Het vertrouwen in de banksector is de laatste tijd zelfs verder toegenomen omdat Islamitische banken niet direct te lijden hadden onder de kredietcrisis."

Dat de Islamitische banken betrekkelijk immuun bleken te zijn voor de schade die veroorzaakt werd door het ineenstorten van de markt voor subprime leningen, is te het resultaat van het stellen van grenzen aan het vragen van rente zoals die door de Islamitische wet worden voorgeschreven en waaraan deze banken zich houden.

Het zich onthouden van woekerrente binnen de Islam is afgeleid van de Tora en van sidra van deze week: "Wanneer een van jullie tot armoede vervalt en zich niet kan handhaven, moet je hem bijstand verlenen, zoals je ook een vreemdeling zou helpen die bij je te gast is. Je mag van hem geen rente vragen. Toon ontzag voor je God en laat je

broeder niet verkommeren" (Wajikra 25:35-36).

Wat zit er achter dit Bijbelse verbod? Als men een auto mag uitlenen tegen een huurprijs, waarom zou men dan geen geld mogen uitlenen tegen een "huurprijs", in dit geval rente? En zowaar vestigt de vooraanstaande middeleeuwse verklaarder Nachmanides er de aandacht op dat de Tora in Devariem [Deuteronomium] nadrukkelijk toestaat rente in rekening te brengen aan de niet-Jood, terwijl er beslist geen onderscheid wordt gemaakt tussen Jood en niet-Jood als het gaat om roof en diefstal.

Dit gegeven doet Nachmanides concluderen dat het nemen van rente absoluut geen smet op iemand werpt en dat het geen rente vragen aan Joden alleen maar berust op een beweegreden zoals "familie" te ontzien. Je zou hierbij kunnen denken aan de coöperatieve kredietverenigingen in Engeland, gevormd door verscheidene handeslgilden. Deze verenigingen bieden hun leden speciale rentetarieven aan.

Rabbi Samson Raphael Hirsch (1808-1888), de stichter van de neo-orthodoxie in Duitsland (die de orthodoxie aan de moderne tijd heeft aangepast), gaat nog een stap verder dan Nachmanides. Hij verklaart dat het toestaan om rente aan niet-Joden te vragen in het bijzonder nodig was om op een dramatische wijze aan te tonen dat het uitlenen tegen rente geen ethische onderwerp is. In tegenstelling tot Nachmanides stelt Rabbi Hirsch dat de onderliggende reden voor het al of niet mogen nemen van rente is dat men inziet dat de aarde van God is en dat al onze "bezittingen" in bruikleen zijn. Zij dienen derhalve gebruikt te worden in overeenstemming met de richtlijnen die door de uiteindelijke "Eigenaar" zijn gegeven.

Rabbi Jitschak Jehoeda Trunk, een Oost-Europese verklaarder uit de 20ste eeuw, voert echter aan dat er van nature een onderliggend probleem is met je brood verdienen met het lenen tegen rente, namelijk dat God verlangt dat wij in ons onderhoud voorzien door het werk van onze handen en niet door niets te doen terwijl ons geld voor ons 'werkt'. Om zijn bewering te staven haalt hij het volgende vers (28:8) in Devariem aan: "De Eeuwige zal zijn zegen laten rusten.... op alle arbeid die u verricht". De Tora vraagt dan ook van ons om op zijn minst onze betrokkenheid bij het nemen van rente tot een minimum te beperken.

Met als uitgangspunt een vers in Ezechiël gaan de Talmoedische rabbijnen zo ver om te poneren dat iemand die dit verbod om niet met het werk van onze handen ons brood te verdienen, schendt, het eeuwige leven in de "toekomstige wereld" (*Olam HaBa*) zal worden onthouden.

Met deze les in gedachte kunnen wij een humoristische anekdote wel waarderen. Een beruchte en gehate geldschieter was in Pozen (Polen) gestorven. De plaatselijke *chevra kadisja* (joodse begrafeniswezen) zag haar kans schoon de familie van de overledene een exorbitant bedrag te vragen voor haar diensten. De familie bracht de zaak voor de Pruisische rechter, die de rabbijn van de stad, Rabbi Akiva Eiger (1761-1831), opriep het standpunt van de *chevra kadisja* toe te lichten. De scherpzinnige rabbijn legde uit dat Joden geloven in een uiteindelijke lichamelijke wederopstanding uit de dood, die dan gevolgd wordt door het eeuwige leven in de "toekomstige wereld". Dat is de reden dat graven slechts tijdelijk worden gebruikt, namelijk tot de tijd dat de wederopstanding is aangebroken. Maar, legde de rabbijn verder uit, de profeet Ezechiël heeft ons laten weten dat woekeraars zowel wederopstanding als het eeuwige leven zullen worden ontzegd. Dit zo zijnde, argumenteerde rabbi Eiger, is het alleen maar terecht dat dit graf van een woekeraar meer moet kosten; tenslotte zal het gebruik ervan permanent zijn!

Het is te hopen dat het zelfrespect dat veel Moslims tentoonspreiden en dat maakt dat zij banken oprichten die zich houden aan de Islamitische traditie -die op zijn beurt in feite afstamt van Joodse wijsheid- ons zal inspireren eenzelfde respect te tonen voor onze

eigen rijkdom aan geestelijke leerstellingen.

Een andere invalshoek- Emma Rozenberg

Ik houd van getallen. De sidra van deze week evenzeer en wel in die mate dat wij vijf getallen krijgen in een vers: "Na verloop van zeven sjabbatsjaren, na zeven maal zeven jaar, wanneer er negenenveertig jaren verstreken zijn,..." (Wajikra 25:8). Wat is de reden om op zoveel manieren hetzelfde te zeggen?

Rasji (1040-1105) verklaart dat het laatste deel van het vers ons vertelt dat zelfs als we niet elk zevende jaar een *sjmitta* (sjabbatjaar) uitroepen we toch het vijftigste jaar als *jovel* jaar moeten afkondigen (zoiets als dat de 50ste dag na Pesach Sjawoet is of het je nu wel of niet gelukt is de hele omertijd te blijven doortellen). Rasji geeft ook aan dat de *psjat* -de letterlijke betekenis van het vers- gewoon is, dat zeven keer zeven jaar uitkomt op negenenveertig jaar. Waarom zou de Tora ons moeten zeggen dat zeven keer zeven negenenveertig is? We kunnen toch wel vermenigvuldigen?

Sommige wiskundigen verkondigen graag de mening dat mathematica iets absoluuts is - dat mathematica los staat van de "echte wereld", die wacht om ontdekt te worden ongeacht waar of wanneer iemand leeft - en dat als je uitgaat van dezelfde onomstotelijke waarheden daaruit vanzelf dezelfde als waarheid aangenomen stellingen voortvloeien.

Dit is precies wat ons vers impliceert: wanneer dan ook iemand, waar dan ook, zeven keer zeven jaar telt moet de uitkomst negenenveertig jaar zijn - en zelfs indien je niet elk van de zeven sets van zeven jaar telt, komt de *jovel* nog steeds het jaar na de 49ste.

Misschien kunnen we aan God op een overeenkomstige manier denken: of ju nu wel of niet in Hem gelooft, hoe vaak je ook aan Hem denkt in je dagelijks leven, Hij is er altijd, onveranderlijk, wachtend om ontdekt te worden.